

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Кафедра української мови імені професора Івана Ковалика

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету _____

“ _____ ” _____ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасні ономастичні дослідження

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань **01 – Освіта / Педагогіка**

(шифр і назва галузі знань)

напрямок підготовки **_ магістр**

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність **014 – Середня освіта**

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація – **01401 Українська мова та література**

(назва спеціалізації)

Філологічний факультет

(назва факультету, відділення)

Стационарна форма навчання

Робоча програма з «Сучасні ономастичні дослідження» для студентів за напрямом підготовки магістр спеціальності 014 – середня освіта спеціалізації 01401 - «українська мова та література».

Розробник: кандидат філологічних наук, доц. Сокіл-Клепар Н.В.
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри (предметної комісії) _____

Протокол від. “ ____ ” _____ 2021 року № ____

Завідувач
кафедри _____

_____ (підпис) (_____)
(прізвище та ініціали)
“ ____ ” _____ 2021 року

Схвалено Вченою радою факультету

Протокол від. “30” серпня 2021 року № 1

“ ____ ” _____ 2021 року Голова _____
(_____) (підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань – 01 Освіта	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність – 014 Середня освіта	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 3	Спеціалізація – 01401 українська мова та література	Перший магістр	
		<i>Семестр 1-й</i>	
Загальна кількість годин – 105		<i>Лекції 16 год.</i>	
		<i>Практичні заняття</i>	
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	16 год.	
		Самостійні	
		73 год.	
		ІНДЗ	
		Вид контролю: іспит	

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50%.

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Власні назви – фрагмент лексичної системи мови, тому й розглядаються в контексті лінгвістики, однак є цікавими також і для немовознавчих дисциплін, скажімо, історії, географії, соціології, антропології, етнографії, археології, живопису.

Об'єкт ономастичних досліджень – широкий спектр найменувань особи, територіальних, водних, космічних локусів та ін.

Мета курсу – допомогти студентам з'ясувати особливості власних назв у лексичному багатстві мови; простежити закономірності розвитку та функціонування онімів у мові й мовленні; зрозуміти роль власних назв у гуманітарній та суспільній парадигмах; відтворити онімне багатство українського народу в контексті світового надбання.

Завдання курсу «Сучасні ономастичні дослідження»:

- ✓ ознайомити студентів із загальнотеоретичними та історичними питаннями ономастики;
- ✓ представити головні принципи онімної номінації;
- ✓ акцентувати на новітніх підходах до вивчення онімів;
- ✓ виділити найхарактерніші ознаки пропріативів;
- ✓ структурувати онімний простір;
- ✓ проаналізувати основні види пропріативів;
- ✓ зосередити увагу на явищах онімізації, трансонімізації та апелітивізації;
- ✓ продемонструвати реальний вплив онімів у повсякденні, науці, культурі, мистецтві, сакральному житті людини.

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- ✓ основні ознаки онімів;

- ✓ види власних назв і закономірності їх творення;
- ✓ теоретичні засади вивчення та методи дослідження онімів;
- ✓ новітні та традиційні підходи вивчення пропріативів у загальноєвропейському науковому континуумі загалом та українському зокрема;
- ✓ діяльність головних ономастичних осередків, шкіл, видавничих ресурсів тощо;
- ✓ основні етапи становлення і розвитку українських ономастичних студій;
- ✓ традиції іменування людей в українській та світовій культурах;
- ✓ особливості формування сільського та міського топонімного просторів;
- ✓ умови формування та способи реалізації в мовознавстві інших видів власних найменувань (ергонімів, космонімів, зоонімів, хрематонімів);

вміти:

- ✓ виокремлювати оніми в лексичному складі мови;
- ✓ розрізняти функції онімів та апелятивів;
- ✓ зібрати онімний матеріал (мікротопоніми, антропоніми, ергоніми) з невеликої території, скажімо, одного населеного пункту, кількох вулиць;
- ✓ здійснювати комплексний аналіз онімів (твірна база, структурно-словотвірні та парадигматичні особливості, етимологічні моменти, функціональний аспект);
- ✓ визначати роль і місце пропріативів у пізнанні мовної картини світу, культури народів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I	
1.	Ономастика як лінгвістична дисципліна. Термінна система. Зв'язок ономастики з іншими науками. Основні класифікації пропріальної лексики. Ономастичні осередки, здобутки.
2.	Апелятив vs онім: особливості взаємопереходу. Поняття семантики у власних назвах.
3.	Новітні підходи до вивчення пропріативів. Історико-методологічне підґрунтя ономастичних студій.

Змістовий модуль II	
1.	Антропоніміка – наука про власні особові імена. Традиції іменування та мода на імена.
2.	Ім'я, прізвище, прізвисько, нікнейм – ідентифікатори особи в сучасному суспільстві.
3.	Парадигматично-правописні особливості українських та іншомовних антропонімів.

Змістовий модуль III	
1.	Особливості та структурування топонімного простору.
2.	Гідроніми як джерело збереження архаїчної лексики. Назви водойм – виразники етнокультурної інформації та міжкультурної комунікації.
3.	Специфіка та вивченість космонімікону, зоонімікону, ергонімікону в сьогоденні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Денна форма	
	Усього	у тому числі

		л	п	інд.	с р с
1	2	2			2
Модуль I					
Змістовий модуль I					
Тема 1. Ономастика як лінгвістична дисципліна. Термінна система. Зв'язок ономастики з іншими науками. Основні класифікації пропріальної лексики. Ономастичні осередки, здобутки.	14	2	2		10
Тема 2. Апелятив vs онім: межі взаємопереходу. Поняття семантики у власних назвах.	14	2	2		10
Тема 3. Новітні підходи до вивчення пропріативів. Історико-методологічне підґрунтя ономастичних студій.	14	2	2		10
Разом – змістовий модуль I	42	6	6		30
Змістовий модуль II					
Тема 1. Антропоніміка – наука про власні особові імена. Традиції іменування та мода на імена.	14	2	2		10
Тема 2. Ім'я, прізвище, прізвисько, нікнейм – ідентифікатори особи в сучасному суспільстві. Парадигматично-правописні особливості українських та іншомовних антропонімів.	14	2	2		10
Разом – змістовий модуль II	28	4	4		20
Змістовий модуль III					
Тема 1. Особливості та структурування топонімного простору.	12	2	2		8
Тема 2. Гідроніми як джерело збереження архаїчної лексики. Назви водойм – виразники етнокультурної інформації та міжкультурної комунікації.	12	2	2		8
Тема 3. Специфіка та вивченість космонімікону, зоонімікону, ергонімікону в сьогоденні.	11	2	2		7
Разом – змістовий модуль III	35	6	6		23
Усього годин	105	16	16		73

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Структурування онімного простору. Основні класифікації. Зв'язки ономастики з іншими науками.	2
2.	Онімна й апелятивна номінація: спільне й відмінне. Поняття семантики власних назв.	2
3.	Методи й способи дослідження онімів. Традиційні та новітні підходи до вивчення власних назв.	2
4.	Традиції іменування українців та мода на імена.	2
5.	Особливості творення імен, прізвищ, прізвиськ, нікнеймів. Парадигматично-правописні особливості українських та іншомовних антропонімів.	2
6.	Деталізація топонімного простору – основа людського існування.	2
7.	Гідроніми – виразники етнокультурної інформації та міжкультурної	2

	комунікації.	
8.	Аналіз сучасного стану вивчення космонімів, зоонімів, ергонімів та інших видів власних назв.	2
	Разом	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Розвиток української зооніміки на тлі іншослов'янської.	8
2.	Обриси зоряного неба: особливості творення космонімів, астронімів.	8
3.	Етнонімія: історія, проблеми, погляди.	8
4.	Особливості розвитку української теоніміки.	8
5.	Створити мовний образ імені та проаналізувати два прізвища.	8
6.	Зібрати, систематизувати, проаналізувати онімний фрагмент (антропоніми, урбаноніми, мікротопоніми, ергоніми, зооніми та ін.).	33
	Разом	73

6. Методи:

- ✓ пояснювально-ілюстративний;
- ✓ евристичний;
- ✓ репродуктивний;
- ✓ дослідницький та ін.

Передбачені дискусії, презентації, інтерактивні вправи, онлайн-тестування, кросворди.

7. Розподіл балів, які отримують студенти (екзамен)

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест (екзамен) 50	Сума 100
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3			
Есе	10 б	Теоретичні аспекти онімного простору (тест)	10 б	Проект	30 б		

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків)

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		
		Екзаменаційна оцінка, диференційованого заліку	оцінка з	Екзамен
A	90 – 100	5	Відмінно	

В	81 – 89	4	Дуже добре	Зараховано
С	71 – 80		Добре	
Д	61 – 70	3	Задовільно	
Е	51 – 60		Достатньо	

Рекомендована література

Основна:

- Белей О. О.* Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття. – Ужгород, 1999.
- Бучко Г., Бучко Д.* Історична та сучасна українська ономастика. Вибрані праці. – Чернівці: Букрек, 2013.
- Бучко Д. Г.* Походження назв населених пунктів Покуття. – Львів: Світ, 1990.
- Глуховцева К.* Етнолінгвістичний аспект вивчення прізвищ жителів Луганщини: монографія. – Старобільськ, 2015.
- Горпинич В.* Відтопонімний словотвір в українській мові: монографія. – Дніпропетровськ, 2013.
- Демчук М. О.* Слов'янські автохтонні власні імена в побуті українців XIV – XVII ст. — К.: Наук. думка, 1988.
- Железняк І. М., Корепанова І. П., Масенко Л. Т.* та ін. Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках. – К.: Наук. думка, 1981.
- Карпенко О. Ю.* Проблематика когнітивної ономастики: монографія. – Одеса: Астропринт, 2006.
- Карпенко Ю. О.* Ономастика // Українська мова. Енциклопедія. Вид. 3-є, зі змін. і доп. – К., 2007. — С. 457.
- Колесник Н.* Онімія української народної пісні. – Чернівці, 2017.
- Кравченко Л.* Українська ономастика: антропоніміка: навчальний посібник. – К., 2014.
- Луцик Ю.* До методології назвознавства. – Вінніпег, 1953.
- Лучик В.* Про нові напрями української ономастики // Філологічні дослідження: зб. наук. пр. з нагоди 80-річчя члена-кореспондента НАН України, доктора філолог. наук, проф. Юрія Олександровича Карпенка. – Одеса 2009. – С. 144–146.
- Львівська ономастична школа: хрестоматія [відп. ред. Купчинська З. О.]. – Львів, 2019. – 356 с.
- Масенко Л. Т.* Українські імена і прізвища. – К., 1990.
- Нуждак Л.* Український ономастикон посттоталітарної доби у світлі еколінгвістики. – Ужгород, 2012.
- Скляренко О., Скляренко О.* Типологічна ономастика : [монографія] : у 5 кн. – Книга перша : Лексико-семантичні особливості онімного простору. – Одеса: Астропринт, 2012. – 416 с. Ономастичний словотвір у типологічному ракурсі. – Кн. 2 (2015); Статті в сфері ономастики : в 2 част. (2016). – Ч. 1. Теорія ономастических артиклей; Ч. 2. Функціонування ономастических артиклей.
- Сюсько М.* З народного джерела: карпатоукраїнський зоонімікон у контексті інших слов'янських (і неслов'янських) мов: монографія. – Ужгород, 2011.
- Тараненко О. О.* На теми сучасної української ономастики // Мовознавство. – 2007. – № 1. – С. 6–22.
- Торчинський М. М.* Структура онімного простору української мови: монографія. – Хмельницький: Авіст, 2008; Ч. 2. – Функціонування власних назв (2009).

Торчинський М. М. Українська ономастика. Навчальний посібник. – К.: Міленіум, 2010.
Худащ М. Л. З історії української антропонімії. – К.: Наук. думка, 1977.

Додаткова:

Димитрова-Тодорова Л. Собствените имена в България. Изследвания, анализ, проблем. – София, 2011.

Коваль А. Життя і пригоди імен. – К., 1988.

Котович В. Походження назв населених пунктів Опілля. – Дрогобич: Відродження, 2000.

Купчинська З. Стратиграфія архаїчної ойконімії України: монографія. – Львів: НТШ, 2016.

Ономастика України та етногенез східних слов'ян / [відп. ред. І. М. Железняк]. – К., 1998.

Пахомова С. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах. – Ужгород, 2012.

Сокіл Н. Мікротопонімія Сколівщини. – Львів: Афіша, 2008.

Фаріон І. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX ст. (з етимологічним словником). – Львів: Літопис, 2001.

Юрків М. М. Гідронімно-ойконімний паралелізм в українській ономастиці (на матеріалі ономастикону Західної України). – Тернопіль, 1999.

Górniewicz H. Wstęp do onomastyki. – Gdańsk, 1988.

Langendonck W.V. Theory and Typology of Proper Names. – Berlin 2007.

Marcato C. Nomi di persona, nomi di luogo. Introduzione all'onomastica italiana. – Bologna, 2009.

Namenforschung - Name Studies - Les Noms Propres : Ein Internationales Handbuch Zur Onomastik – An International Handbook of Onomastics – Manuel International D'Onomastique, by Eichler E. et al., III vols., Berlin 1995, 1996.

Onomastic terminology, [in]: electronic resource (access – 01.11.2012): <http://www.icosweb.net/index.php/terminology.html>

Šramek R. Úvod do všeobecnéj onomastiky. – Brno, 1999.

Valentine T., Brennen T., Bredart S. The Cognitive Psychology of Proper Names. – Lnd., 1996.

Лексикографічні праці:

Габорак М. М. Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник. – Івано-Франківськ, 2019.

Горпинич В. Прізвища степової України: Словник. – Дніпропетровськ, 2000.

Громко Т. В., Лучик В. В., Поляруш Т. І. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. – К.– Кіровоград, 1999.

Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині. – Луцьк, 1997.

Дергач Д. Словник онімів українських мас-медіа. – К., 2009.

Етимологічний словник літописних назв Південної Русі. – К., 1985.

Лукаш Г. Словник конотативних власних назв. – Вінниця, 2018.

Лучик В. Етимологічний словник топонімів України. – К., 2014.

Марусенко Т. А. Материали к словарю украинских географических апелятивов (названия рельефов) // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика). – М.: Наука, 1968. – С. 206-255.

Основен систем и терминологија на словенската ономастика. Основная система и терминология славянской ономастики. Grundsystem und terminologie der slawischen onomastik. – Скопје–Скопье–Skopje, 1983. – 412 с.

Редько Ю. Словник сучасних українських прізвищ: у 2 т. – 2007.

Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Словник власних імен людей. — К., 1986.

Словник гідронімів України. – К., 1979.

- Словник зоонімів північно-західної України / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк, 2016.
- Словник українських імен / [укл. І. Трійняк]. – К., 2005.
- Словник української ономастичної термінології / [укл. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова]. – Харків : Ранок-НТ, 2012.
- Українська мова. Енциклопедія. Вид. 3-є, зі змін. і доп. – К., 2007.
- Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник. – Ужгород, 2011.
- Чучка П. Прізвиська закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. – Львів, 2002.
- Słowiańska onomastyka. Encyklopedia / [pod redakcją Ewy Rzetelskiej-Feleszko i Aleksandry Cieślukowej przy współ J. Dumy]. – Warszawa; Kraków : Wyd-wo Naukowe Warszawskie, 2002 – 2003. – Т. 1 – 2.

Електронні ресурси:

http://e-onomastics.blogspot.com/2018/04/blog-post_10.html

<http://karpenko.in.ua/>

https://icosweb.net/?fbclid=IwAR1IM3iN9fnk2wbGBKjr-Fd8lOer45Y2avIqxxdPqTV3BFnZrExM30Q_FaM